

Vaszi Emőke

Az iskolai bántalmazás jelenségének vizsgálata V-VIII. osztályos tanulók körében¹

Bevezetés

A kutatásom során városi általános iskolába járó tanulókat vizsgáltam azzal kapcsolatban, hogy miként viszonyulnak az iskolai bántalmazáshoz. A felmérés során a következő szempontok mentén vizsgáltam meg az iskolai zaklatást: osztályon belül, illetve iskolai léptekben történő bántalmazás gyakorisága, a bántalmazók azonossága és a bántalmazottak saját helyzetükre való reflexiója, illetve a zaklatás formái, oka és helyszínei.

A tanulmány szakirodalmi része az iskolai bántalmazásra vonatkozó szakirodalomról kínál jelzésszerű összefoglalást. A zaklatás jelenségéhez többféle szerep kapcsolódhat, egyes esetekben a tanulók maguk vannak a bántalmazó szerepében, szándékosan bántalmazzák valamelyik társukat. Előfordulhat az is, hogy bántalmazott tanulókká válnak, azaz az áldozat szerepébe kerülnek, akiket hosszú időn keresztül bántalmaznak. Akik egyik szerepben sincsenek azok a szemlélők. A szemlélők azon csoportja egy iskolai közösségnek, akik támogathatják, illetve megállíthatják az adott bántalmazási folyamatot. A kutatás során azt vizsgáltam, hogy az iskolai bántalmazás milyen gyakorisággal fordul elő és annak milyen jellemzői vannak egy csikszeredai általános iskolában. Elsősorban azt szerettem volna feltárni, hogy miként vélekednek a bántalmazottak a saját helyzetükről. Továbbá a kapott válaszok által körvonalazódnak az iskolai bántalmazás formái, okai és helyszínei.

Szakirodalmi vonatkozások

Az iskolai bántalmazással – bullying-gal – az 1970-es évek óta foglalkoznak, mint felmerülő problémával, amely befolyásoló tényezője a tanulók iskolai jóllétének. E jelenség világhírű szakértője a svéd kutató, Dan Olweus. Ő a következőképpen határozta meg a bántalmazást: „*Az iskolai zaklatás vagy elnyomás általános definíciója véleményem szerint a következő: a diákok elnyomás vagy zaklatás éri akkor, ha ismétlődően és hosszú időn*

---

¹ A tanulmányban hivatkozott kutatás eredményeinek részletesebb bemutatását lásd: Vaszi Emőke (2022) A zaklatás jelenségének vizsgálata városi általános iskolás tanuló körében. *Pro Scientia Ruralis* 1. 129-136.

keresztül negatív cselekedetnek teszi ki egy vagy több más diák” (Olweus 1999: 717). Továbbá kiegészítette, hogy ez az agresszív viselkedés tudatosan és szánt szándékkal történik.

A szakirodalom kétféle iskolai bántalmazást különít el egymástól: direkt (közvetlen) és indirekt (közvetett). A direkt és indirekt bántalmazáson belül létezik még egy fajta felosztás, amelynek segítségével pontosabban behatárolható, hogy az adott bántalmazás melyik csoportba tartozik. Így beszélhetünk verbális, testi, szociális és/vagy elektronikus zaklatásról (Coloroso 2014). A fizikai/testi bántalmazás alatt értendő a lökdösés, megütés, köpködés, bezárás, illetve, ha a széket kihúzzák a bántalmazott gyerek alól, továbbá a tízórájának az elvevése (Buda 2008). A verbális zaklatáshoz tartozik a fenyegetés, csúfolás, zsarolás, negatív híresztelések, a barátságok szétrombolásával való riogatás (Nagy-Körmendi-Pataky 2012). Szociális/kapcsolati bántalmazás során egy tanuló társas kapcsolatai változnak negatív irányban. A technológia rohamos fejlődése által a bántalmazás egy újabb típusáról szükséges ma már beszélni, még pedig az internetes/elektronikus – cyberbullying – zaklatásról, amikor az áldozat szerepében levő gyereket interneten keresztül, különféle bántó, sértő üzenetekkel, képekkel zaklatják (Nagy-Körmendi-Pataky 2012). Az iskolai bántalmazás előfordulási aránya eltérő, ezt a kulturális különbségek, illetve a bántalmazás pontos definíciójának hiánya miatt nehezen lehet meghatározni (Nagy-Körmendi-Pataky 2012). Ám a kutatási eredmények azt mutatják, hogy megközelítőleg a diákok 5 – 27 százaléka bántalmazó szerepében van, míg az áldozatok aránya 7 – 18 százalék (Buda 2008).

Módszertan

A kutatásomat egy csikszeredai általános iskola V-VIII.-os tanulói körében végeztem, összesen 133 diákot kérdeztem meg. A kvantitatív kutatásom eszköze kérdőív volt.

A kérdőív többnyire zárt kérdésekből állt, a tanulók helyenként 3 lehetséges válasz közül egyet választhattak, máshol pedig lehetőségük adódott több választ is aláhúzni. A Figula Erika (2003) által összeállított kérdőívet alkalmaztam (*Az iskolai zaklatás-erőszak jelenségének feltárása*). A kérdőív egy rövid tájékoztató jellegű szöveggel kezdődött, ezt követi a tanulmányi eredmény megadásának helye. A kérdőívből kiválasztottam nyolc olyan kérdést, amely segít szemléltetni az iskolai bántalmazást az áldozatok nézőpontjából.

A válaszokat öt szempont szerint dolgoztam fel:

- az adott iskola tanulói hogyan viszonyulnak az iskolában történő bántalmazáshoz
- évfolyamonként milyen mértékben változik e deviáns jelenség

- a bántalmazás a magas iskolai teljesítménnyel rendelkező diákok körében, illetve az alacsony iskolai teljesítménnyel rendelkezők körében
- a bántalmazás helye az iskolában
- a bántalmazás oka.

A továbbiakban a kutatás néhány fontosabb tapasztalatát jelzem röviden.

A kapott adatok alapján arra lehet következtetni, hogy az V-VI. osztályokban kisebb arányban fordul elő a zaklatás, mint a VII-VIII. osztályokban. A bántalmazás a legkisebb arányban a VII. osztályosok körében fordult elő, ezt követte az V. évfolyam, majd a VI., végül a legnagyobb százalékban a VIII. osztály. Amikor a diákok tanulmányi eredményeit csoportosítva vontam le a következtetéseket, akkor azt tapasztalhattam, hogy az alacsony tanulmányi eredményekkel rendelkező tanulók körében a bántalmazott személyek nagymértékben a VIII. osztályhoz és az V. osztályhoz tartoznak.

A bántalmazás lokalizációjára vonatkozó válaszokat elemezve arra a következtetésre lehet jutni, hogy az áldozatok többségét az osztályteremben és szünet alatt bántalmazzák a társaik. A tanulók megközelítőleg hasonló arányban az iskola folyosóját, illetve az udvart is megjelölték. Az általam választott iskolában vannak szolgálatos tanárok, akik nagyszünetben a diákokat leküldik az udvarra, de a felügyelet ellenére is megtörténik a bántalmazás.

Az utolsó elemzésre kerülő kérdés az áldozat szerepben levő tanulók reflexiója azzal kapcsolatosan, hogy miért bántják őket a társaik. A bántalmazott diákok 11 válaszlehetőség közel választhatták ki azokat az okokat, amiről úgy gondolják, hogy őket ezekért bántalmazzák. Kimagasló ok mind a négy évfolyamon hasonló volt, hiszen a bántalmazott diákok úgy vélik, hogy másságuk miatt zaklatják őket. Mindemmellett nagy arányban fordult elő az, hogy a zaklató erősebb, illetve a bántalmazott nem mer visszaütni. Az utóbbi két kijelentés között hasonlóságot vélhetünk felfedezni, hiszen, ha valaki nem üt vissza, annak az egyik oka az is lehet, hogy tudja, hogy a másik fél erősebb nála. Ezek a bántalmazási okok arra utalnak, hogy a vizsgált városi intézményben jelen van a fizikai bántalmazás is.

Konklúzióként levonható, hogy zaklatás mind a négy évfolyamon jelen van különböző arányokban. Ugyanígy a bántalmazás módjai és okai között vannak hasonlóságok is, ám előfordulnak nagy különbségek is, amelyek évfolyamonként eltérnek. Biztató jeleket vélek felfedezni azzal kapcsolatosan, hogy a bántalmazottak – bevallásuk szerint – nem félnek nagy mértékben a zaklatójuktól, és a bántalmazás ellenére nem érzik magukat áldozatnak.

Irodalomjegyzék:

Buda M. (2008): Iskolai erőszak, iskolai zaklatás. *Fordulópont*, 41, 11-25

Coloroso, B. (2014): *Zaklatók, áldozatok, szemlélők: az iskolai erőszak*. Harmat Kiadó, Budapest

Figula E. (2003): Az iskolai erőszak-zaklatás jelenségének feltárása, a tanulók érintettségének, szerepviselkedésének elemzése egy vizsgálat tükrében. *Alkalmazott Pszichológia*, 6 (4), 19-35

Olweus, D. (1999): Az iskolai zaklatás. *Educatio*, 4, 717-739

Nagy Ildikó – Körmendi Attila – Pataky Nóra (2012): A zaklatás és az osztályléggör kapcsolata. *Magyar Pedagógia*, 112, 129-148.